

**TA'LIM MADANIYATI: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISHNING
FALSAFIY METODOLOGIK ASOSLARI**

Elmuradova Surayyo Abdijalilovna

*Samarqand Davlat Chet Tillari Instituti Gumanitar fanlar va axborot
texnologiyalari kafedrası, Falsafa fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Insoniyat yaratgan ma'naviy boyliklar orasida falsafa ilmida to'plangan hikmatlar xazinası, atoqli faylasuflar merosi, ularning asarlari muhim o'rin tutadi. Insoniyat azal-azaldan olam va odam nima, ular qanday paydo bo'lgan, voqelik qanday qonuniyatlar asosida yashaydi, o'zgaradi va taraqqiy etadi, degan savollarga javob izlaydi. Umrning mazmuni nimadan iborat, avlodlar ortidan avlodlar kelib ketaverishida qanday ma'no bor kabi masalalar barchani o'ylantiradi. Ushbu maqolada shakllanish va rivojlanishning falsafiy metodologik asoslari xususida so'z yuritildi.

Kalit so'zlar: ta'lim madaniyati; taraqqiyot; falsafa; metodologiya.

Ma'lumki, inson mehnat faoliyati ko'nikmalarini ta'lim orqali egallaydi. Ta'lim – insonning tevarak-atrofdagi olam qiyofasini yaratish yoki tarbiya va ta'limning jamiyat va davlat manfaatlariga yo'naltirilgan faoliyatidir. Ta'lim avlodlar tomonidan to'plangan bilim va madaniy qadriyatlarni uzatish jarayonidir. "Madaniyat" atamasi lotin tilidan olingan bo'lib, bir narsani o'stirish, yaxshilash ma'nosini anglatadi. Ta'lim, "madaniyat" tushunchasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, pirovardida tabiiy mayl va imkoniyatlarni o'zgartirishning o'ziga xos insoniy usulini bildiradi. Binobarin, madaniyat inson tarbiyasining zaruriy sharti va natijasidir. Ta'lim va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarni turli jihatlarida ko'rish mumkin. Ta'lim - insonning fan va madaniyat olamiga kirishining optimal va intensiv yo'lidir. Inson tarbiya jarayonida madaniy qadriyatlarni egallaydi. Oila - madaniyat tashuvchisi. Inson ta'lim va tarbiya jarayonida sivilizatsiya, jamiyat va inson taraqqiyoti uchun tarixiy ahamiyatga ega bo'lgan ijtimoiy-madaniy

me'yorlarni o'zlashtiradi. Turli ijtimoiy-siyosiy sharoitlarda ta'lim yangi ijtimoiy g'oyalar va tarixiy an'analarda mujassamlangan oldingi avlod ideallari o'rtasida barqarorlashtiruvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, ta'lim tarixiy va ijtimoiy tajribani takrorlash va uzatish jarayonini saqlab qolish va shu bilan birga yosh avlod ongida yangi siyosiy va iqtisodiy voqeliklarni, ijtimoiy va madaniy rivojlanishning yangi ko'rsatmalarini mustahkamlash imkonini beradi.

Ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining holati, tendentsiyalari va istiqbollarini o'zida mujassam etadi. Ijtimoiy funktsiya hisoblangan ta'lim, bir tomondan, avlodni mustaqil hayotga tayyorlash sifatida tavsiflansa, ikkinchi tomondan, kelajak jamiyatning poydevorini qo'yadi, kelajakdagi shaxs qiyofasini shakllantiradi. Binobarin, jamiyat va davlat taraqqiyotidagi har bir ijtimoiy-iqtisodiy formatsiya va madaniy-tarixiy bosqich o'ziga xos ta'lim tizimi, xalq, millat uchun esa – ta'lim tizimi bilan tavsiflanadi. Ta'limning ma'nosi nafaqat ijtimoiy tajribani vaqt ichida uzatishda, balki madaniyat makonida ijtimoiy hayotning o'rnatilgan shakllarini takror ishlab chiqarishda hamdir. Ta'lim asosiy madaniy qadriyatlar va jamiyat taraqqiyoti maqsadlarini yetkazish va amalga oshirish uchun ijtimoiy institutdir. Ta'lim tizimlari yosh avlodni jamiyatda mustaqil hayotga maqsadli tayyorlaydigan ijtimoiy institutlardir. Madaniyat va ta'lim butun dunyo hamjamiyatining diqqat markazida bo'lib qolmoqda. Ular ijtimoiy taraqqiyot va sivilizatsiya rivojining yetakchi omillari sifatida harakat qiladi.

Uslubiy asoslar uslubiy muammolarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi, ya'ni metodologiya nuqtai nazaridan ta'lim nazariyasi va amaliyotida kerakli natijalarga erishish uchun qanday harakat qilish kerak. Ammo ta'lim jarayonini qanday tashkil qilish kerakligi haqidagi savolga javob berishdan oldin, uning mohiyati va o'ziga xos xususiyatlarini bilish kerak. Mavjudlik haqidagi bilimlar pedagogik voqelik hodisalari va ob'ektlarini har tomonlama, tizimli fanlararo o'rganishni, eng keng tarqalganini ajratib ko'rsatishni nazarda tutadi. So'nggi yillarda ta'lim falsafasini – eng keng tarqalgan ta'lim muammolarining mohiyatini yaxlit ko'rib chiqish

imkonini beruvchi integrativ, fanlararo ilmiy bilim sohasini rivojlantirishga tobora ko‘proq e‘tibor qaratilmoqda.

Taxmin qilish mumkinki, kasb-hunar ta'limi sohasi ertami-kechmi falsafiy-ma'rifiy asoslash zonasiga kiradi. Bu yo'lda birinchi qadam kasb-hunar ta'limi tizimidagi muhim va to'g'ri bo'lgan narsalar to'g'risida allaqachon to'plangan bilimlarni sintez qilish, ya'ni maqsadli shakllantirish bo'lishi mumkin. Binobarin, ta'lim tizimida asosiy e'tibor o'quvchiga aniq bo'lmagan malakalarni o'tkazishga emas, balki unga mustaqil ravishda yangi bilimlarni egallash, ko'nikma va malakalarini singdirishga qaratilishi kerak. O'z-o'zini tarbiyalashdan tashqari axborot hajmining tez o'sishi sharoitida insoniyat uchun hech qanday yo'l yo'q.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davronov Z. Falsafa o'quv-uslubiy majmua. Toshkent. 2019.
2. Zamonaviy ta'limga asoslangan uslubiy bilimlar tizimi. Toshkent. 2014.